

Katolički tjednik

Glas u službi nove evangelizacije

Papa na Otoku nevolje

DR. NEDŽAD GRABUS: SVE ŠTO ŠTETI LJUDSKOJ CIVILIZACIJI
ILI NANOSI NEPRAVDU, NE MOŽE BITI OPRAVDANO NIJEDNIM ISLAMSKIM PROPISOM

Panorama:
SV. LEOPOLD PONOVRNO
MEĐU HRVATIMA

Panorama:
RADOST MINISTRANTSKOG
ZBOROVANJA

■ Intervju

U vrijeme geostrateških re-pozicioniranja u svijetu i sveopćega nemira uzrokovana ratovima na Bliskom istoku i Africi te terorizmom na Zapadu, sve više se islam i kršćanstvo stavljaju u kontekst konflikta. Pri tome je malo onih koji zapravo znaju nešto više o ovim religijskim konceptima. Što je to islam i kako se muslimani nose s navedenim izazovima, pitali smo muftiju slovenskoga dr. Nedžada ef. Grabusa.

Razgovarao: Josip Vajdner

Dr. Nedžad Grabus, muftija Islamske zajednice u Republici Sloveniji

Sve što šteti ljudskoj civilizaciji može biti opravdano nijec

Dr. Grabus je rođen u Travniku 1968. godine. Iz vezirskog grada želja za znanjem ga je odvela put Sarajeva gdje je završio Gazi Husrev-begovu medresu te potom Fakultet islamskih nauka na kojemu je onda magistrirao (2001.) i doktorirao (2008.). Između ostaloga, radio je u Vjersko-prosvjetnoj službi Rijasetu, te se okušao i u novinarskome zvanju kao suradnik BH Radija 1 i TV-a Sarajevo. Od 2006. obnaša službu muftije Mešihata Islamske zajednice u Sloveniji, a istodobno je predavač akaida na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu te član Sabora IZ-a u BiH. Osim što govori arapski, engleski i slovenski, također se bavi i prevoditeljstvom te je objavio veći broj stručnih radova.

Poštovani Muftija, možete li nam za početak, onako jednostavnim rječnikom, reći što je to islam?

Islam je vjera koja uči da je Uzvišeni Bog Stvoritelj Nebesa i Zemlje, Vrhovni Sudac i Uzdržavatelj svega stvorenog. Islam uči da je samo jedan Bog, Božja subzistentna bit je nedjeljiva, On je oduvijek i zauvijek, bez početka i kraja. On je Milostivi i Samilosni. Bog je preko svojih glasonoša objasnio temelje monoteizma. Uzvišeni Bog je preko svojih izabranika slao poruke čovječanstvu od Adema zaključno s Muhammedom, neka je mir na njih. U Božjoj službi su meleki, anđeli koji stalno slave Boga. Bog će proživjeti ljude i svi će odgovarati za svoja djela. Ljudi moraju svoje međusobne nesporazume i dugove riješiti na ovome svijetu. Bog svojom Milošću spašava ljude. Za sva loša djela ljudi će odgovarati na Budućem svijetu. Islam ima i svoju praktičnu primjenu koja se manifestira kroz islamske propise. Islam ima i svoj socijalni nauk koji poseban naglasak stavlja na poma-ganje siročadi i siromašnim, slabim i potlačanim, inzistirajući da se imetak ne

smije zadržavati u krugu izabrane elite ili malog broja ljudi. U islamskome učenju nema posvećenih osoba niti svećenstva, jedina razlika među ljudima jest stupanj svijesti o Bogu. Islam ne definira oblik vladavine, ali se duboko protivi zulumu, nasilju i tiraniji. Naravno, sistematizirano islamsko učenje je složeno i široko.

U islamu nema „vrhovnoga učiteljstva“ na način kao što su to u Katoličkoj Crkvi Papa i Zbor biskupa. Kako onda razlikovati pravi islam od njegove devijantne interpretacije?

Postoji više kršćanskih denominacija koje imaju svoje tumačenje specifičnih teoloških i društvenih pitanja. Stoljećima su se vodile rasprave o pravovaljanosti tumačenja kršćanstva i kršćanskih dogmi, što je dovelo do raskola unutar Crkve. Unutar Katoličke Crkve, koja je piramidalno organizirana, jasno su definirane i hijerarhijske nadležnosti i kredibilna tumačenja nejasnih pitanja. No, nije tako u svim Crkvama.

Kada je posrijedi tumačenje islama, puno je više „slobode“ u interpretiranju učenja, međutim to ne znači da ne postoje pravila. Opće je pravilo da sve što šteti ljudskoj civilizaciji ili nanosi nepravdu, ne može biti opravdano nijednim islamskim propisom. Tijekom povijesti, ovisno o okolnostima, postojali su centri učenosti koji su imali dominantnu ulogu u tumačenju islama. Devijantna učenja i tumačenja nisu karakteristična samo za jednu religiju, tijekom povijesti bilo je različitih izazova s kojima su se suočavali sljedbenici svih religija. Točno je da u islamskom pogledu na svijet ne postoji koncil kao npr. u Katoličkoj Crkvi, ali postoji ulema (učenjaci) koja svoje učenje temelji na osnovnim izvorima islama i kontekstu vremena i društva u kojem živi. Za poznavanje devijantnih tumačenja islama potrebno je temeljito obrazovanje iz islama koje se stječe na priznatim učilištima diljem svijeta. Svođenje islama na dnevno-politička i intrigan-tna pitanja dovelo je do masovne konfuzije

U Vašem pitanju ima više razina. Ljudi tumače i islam i katoličanstvo. Ljudi nisu anđeli. Ljudi u sebi imaju karakteristike i **Habila i Kabila** (Abela i Kaina), neovisno kako se zovu i kojoj religiji pripadaju. Nema nijedne službene ili organizirane institucije, barem meni poznate, koja predstavlja muslimane s jasnim identitetom, koja nedvosmisleno ne osuđuje zločine koje ljudi pomračena uma čine u ratnim područjima predstavljajući to muslimanskim interesima. Ljudi ne čine primarno zločine zato što pripadaju nekoj vjeri, nego zato što je to zla strana ljudskoga karaktera, koja nije kontrolirana ili odgojena ili je pogrešno oblikovana. Nijedna vjerska tradicija nije imuna na to. Povijest to zorno svjedoči. Kršćani su preživjeli više od četrnaest stoljeća među dobrim muslimanima na Bliskome istoku, definitivno oni koji proganjaju ljude zbog njihove vjere čine najveću štetu najprije muslimanima i ne možemo ih nikako

turna ili religijska odrednica. Osobno sam bio na konferencijama u Istanbulu, Mekki, Dohi itd. na kojima se veoma kritički govorilo protiv bilo koje forme ekstremizma i radikalizma, posebice onog koji svoje djelovanje nastoji odjenuti u muslimanko ruho. U svim organiziranim zajednicama u našem okruženju stalno se teološki i praktično dokazuje da ekstremizam, radikalizam ili bilo koji oblik nasilja koji se predstavlja kao vjerski najprije čini veliku štetu samoj vjeri. Nasilje u ime vjere je najveće nasilje protiv same vjere. Posljedice pogrešnih intervencija, stalnoga uplitanja u države na Bliskome istoku ostavile su generacije ljudi u „mraku“. Sada se taj pomračeni um povampirio. Bit će potrebno puno više od samoga vojnog angažmana da se konsolidira stanje na Bliskome istoku. To je primarno političko pitanje. Teologija jest važna, ali politika kroji sudbinu Bliskoga istoka.

Politicizaciji ili nanosi nepravdu, ne odniznim islamskim propisom

u pogledu na islam koje je prouzrokovalo opće nerazumijevanje islama, posebice na Zapadu. Tome trendu „politicizacije“ osim muslimana koji žive u neslobodi, nesigurnim područjima i neuređenim društvima i sustavima doprinose i centri moći na Zapadu koji zaradi materijalnih i političkih interesa često svjesno manipuliraju procesima u zemljama s većinskim muslimanskim pučanstvom.

Gledano iz perspektive katolika: da netko svakodnevno čini gnjusne zločine u ime katoličke vjere, očekivali bismo da Katoličkoj Crkvi primarna tema bude teološki i praktično dokazati kako takva ideologija ne može poživjeti na Isusovu nauku, a da su takvi ljudi očito pomračena uma. Danas nije malo onih koji se smatraju dobrim muslimanima, a čine razne zločine i, u krajnjoj crti, genocid nad kršćanima Bliskog istoka. Što islam na domaćoj i svjetskoj razini poduzima glede toga?

smatrati dobrim muslimanima, naprotiv, čine veliki grijeh i djela koja ne dolikuju časnoj vjeri islamu, ponižavaju naslijeđe staro više od tisuću godina. Teško je uopće u ovim okolnostima utvrditi težinu zločina. Mi kao ljudi i muslimani jasno i glasno dižemo svoj glas protiv bilo koje vrste proganjanja ljudi ne gledajući na njihovo vjersko uvjerenje. Islamu je apsolutno strano nasilno islamizirati ljude, a *Kur'an* je to strogo zabranio („Nema prisile u vjeri/manifestiranju vjere!“ 2/256) Na svjetskoj razini obrazovne ustanove i službene muslimanske vjerske institucije i vlade zemalja s većinskim muslimanskim pučanstvom odgovaraju u skladu sa svojim mogućnostima. Mogu li više? Ne znam. Sigurno moraju više. Ipak ne postoji ni politički niti međunarodno pravni subjekt koji se zove Islamski svijet. Te zemlje su znatno ovisne o Zapadu ili Rusiji, ovisno kojemu savezu su bliže. Islamski svijet je samo kul-

U javnosti je danas dosta prisutan pojam „islamski fundamentalizam“ koji se dovodi u blisku vezu s terorizmom, a posljedično onda svi muslimani bivaju označeni kao potencijalni teroristi. Osjećate li Vi to živeći u zemlji zapadne kulture i što bi zapravo pojam islamskoga fundamentalizma predstavljao?

Ne smijemo problem potiskivati, problem postoji. Često medijsko poopćavanje problema suvremenih političkih pitanja na globalnom planu mnogim je pojedincima zagorčalo život. Obrazovanu čovjeku ne možemo nuditi tako jednostavna rješenja. Hvala Bogu, još uvijek ima veoma profesionalnog novinarstva na Zapadu tako da pokušaj ekstremne i radikalizirane desnice u Europi da islamu ili muslimanima u cjelini nametne hipoteku nije dominantno mišljenje. To je potpuno pogrešan put. Najveće zapadno dostignuće u pravnom

■ Intervju

smislu je individualiziranje odgovornosti. Koja je razlika između ekstremista i terorista koji služeći se islamskom simbolikom, označavaju Zapad neprijateljem islama i ekstremnih zapadnjaka koji muslimane označavaju na takav način? Ekstremni fundamentalizam je ideologija koja ne trpi drugačije vjerovanje ili pogled na svijet. To je sljepilo koje uništava ljudski duh i um. Protiv toga su svi razumni ljudi.

Što činiti kako bi se slika muslimana u Europi popravila te stigma terorizma skinula s njih?

Europljani su u najvećoj mjeri sve do sedamdesetih godina 20. stoljeća teorijski učili i čitali o „egzotičnim“ muslimanima i područjima gdje muslimani žive. Naglim ekonomskim razvojem i povećanjem zaštite ljudskih prava i sloboda, povećanjem životnog standarda mnogi ljudi su se doseljavali i u Europu. Problem stereotipiziranja i stigmatiziranja muslimana nije novi fenomen, samo je sada naglo eskalirao. Pogledajte temeljito službenu udžbeničku literaturu na Zapadu od osnovnoga do univerzitetskoga obrazovanja, i vidjet ćete da je problem daleko ozbiljniji od pukoga medijskoga spektakularnoga izvješćivanja o muslimanima. U Europi je još snažan otpor da se islamu prizna europski identitet, unatoč znanstvenoj i materijalnoj kulturi koja je, bez obzira na sve izazove, preživjela u mnogim europskim područjima. Teško je očekivati od onih koji su nametnuli tu stigmiju da je skinu. Muslimani u Europi su kolateralna šteta globalnih odnosa i neuređenosti stanja na Bliskome istoku. Samo strpljivim i dugoročnim radom moguće je kreirati drugačije mišljenje i pogled na drugačije vjere i kulture. Ljudi dobroga srca i iskrene vjere mogu zajedno mijenjati pogrešne poglede.

Ono nad čime se danas europska civilizacija – da tako kažemo – zgraža, očito nije islam kao sustav vjerovanja, nego način življenja temeljen na šerijatskom zakonu. Je li moguće provoditi ovaj „zakon“ te istodobno uvažavati demokratska načela? Ili da pojednostavljeno pitamo: što šerijat donosi Zapadu?

To pitanje različito razumiju i sami muslimani. Građansko pravo jamči jednakost ljudima u Europi. Nema ni u Europi jedinstvenoga pogleda na pitanje kako uključiti religijski segment u

Budući izgled Islamskog kulturnog centra u Ljubljani

Što nam možete reći o muslimanskoj zajednici u Sloveniji i njezinu življenju u položaju manjine?

IZ u Sloveniji je manjinska zajednica koja nastoji razvijati visoke moralne vrijednosti kod svojih članova, poštivajući i uvažavajući kontekst i društvo u kojem živimo. Slovenska kultura i društvo su veoma snažno upleteni u kršćansku tradiciju. Mi to poštujemo i cijenimo. Imamo odličnu suradnju s Katoličkom Crkvom.

Muslimani su statistička manjina. Zahtjev za izgradnju džamije u Ljubljani podnesen je 1969. Godine 2008. smo na javnome natječaju kupili od Općine Ljubljana zemljište na kojem gradimo Islamski kulturni centar. Djelujemo u svim većim gradovima u Sloveniji. U Sloveniji nema vjeronauka u javnim školama, zato svoje aktivnosti na polju odgoja i obrazovanja organiziramo subotom i nedjeljom. Za nas je veliki izazov izvođenje nastave vjeronauka jer većina djece odlično govori slovenski jezik. Mi smo kao zajednica u obrazovnom smislu ovisni o kadru koji se obrazuje u BiH. Muslimani su integralni dio slovenskoga društva i aktivni su na svim poljima djelovanja. To je veoma mlada zajednica s puno perspektivnih i obrazovanih članova.

građanski koncept društva. Nakon poraza kršćanstva kao društvenog koncepta u Europi nije bilo ozbiljnih izazova za europsko zakonodavstvo kako uređivati društvene odnose poštivajući religijski segment. Za mnoge muslimane na Zapadu pitanje zakonodavstva zasnovana na vjerskim načelima je irelevantno pitanje jer oni svoju vjeru veoma slobodno žive u kontekstu sekularnoga Zapada. Naravno, postoji značajan broj onih koji otvaraju pitanja o kojima se vode medijske i političke rasprave. O šerijatu se u Europi najčešće govori samo kroz pitanja koja su u dijametralnoj suprotnosti sa sekularnim pravom, posebice pitanja koja su vezana za kazneno pravo. Većina muslimana je svjesna činjenice da je islam za vjernike izvor morala i da im daje snažnu duhovnu snagu i volju za životom, kako bi uradili što više dobra i svijetla obraza stali pred Gospodara. Demokratska i sekularna Europa jamči slobodu ispovijedanja i manifestiranja religije svim vjernicima, bez obzira kojoj religiji pripadaju. To većina muslimana na Zapadu poštuje i razumije.

Premda mnogi muslimani – poglavito na Bliskom istoku – osjećajući bič nepravde američkoga imperijalizma i ogorčenost zbog neriješena „palestinskog pitanja“, smatraju države Zapada „kršćanskim“, jasno je da je to daleko od stvarnosti. No, istodobno u svijetu zbilja postoje „islamske države“. Nazire li se u islamskom svijetu proces sekularizacije kakav je, nekoć kršćanski, Zapad doživio počevši od Francuske revolucije 1789. na ovamo?

Proces sekularizacije u Europi bio je veoma dugotrajan i povremeno veoma mučan. Kršćanstvo se nije umaklo bez borbe. Nastala je suverena i međunarodno priznata katolička država Vatikan, što je bila neka vrsta kompromisa sa sekularnom Europom. Vatikan simbolički i posebno vjerski zastupa interese svih katolika. Zapad nije kršćanski po društvenom i pravnom uređenju, ali jest po kulturi, kulturnome naslijeđu, posebnom statusu kršćanstva, zato je kršćanstvo u privilegiranom položaju u Europi. Osobno to razumijem. Države koje svoje uređenje temelje na islamskim načelima brinu uglavnom o svojim građanima, odnosno državljanima. Politički proces mijenjanja

društvenoga uređenja na Bliskome istoku traje poprilično dugo. Očigledno je da se taj proces ne može odvijati bez Zapada koji je ekonomski, politički, tehničko-tehnološki gospodar suvremenoga svijeta. Zato, bez obzira koliko zvučalo čudno, i Zapad je odgovoran za stanje na Bliskome istoku, pa i za procese društvenog zaostajanja. O tome ne samo da postoji puno djela, nego smo i sami svjedoci izravna vojnog i ekonomskog interveniranja u društvene i političke procese na Bliskome istoku. Poslije Drugog svjetskoga rata većina vlada na Bliskome istoku bile su sekularne, neke socijalističko-komunističke. Bliski istok se veoma kasno oslobodio kolonijalizma, a nikada nije postao ekonomski i politički neovisan. Nisu se razvile unutarnje snage koje bi mogle samostalno provesti ozbiljne reforme. Danas taj dio svijeta proživljava društvenu regresiju i krizu državnoga i društvenoga uređenja. Ne postoje kohezivne snage koje mogu proizvesti velike društvene promjene. Uslijed novih geopolitičkih dekompozicija ili kompozicija Bliskoga istoka kojima upravljaju najrazvijenije zemlje, usporeni su ili zaustavljeni procesi društvenoga razvoja. Ohrabruje činjenica da se puno mladih obrazuje na mnogim univerzitetima u svijetu, i to daje nadu za boljitak toga dijela svijeta.

Koje su vrijednosti, baštinjene u islamu današnjice, koje bi europsko društvo moglo i trebalo usvojiti?

Islamska i kršćanska kultura su baštine etičkoga monoteizma. Bilo bi dobro otvoriti proces dugoročnoga dijaloga bez spektakla i folklor, osnažiti obrazovne programe i učiti više o zajedničkim vrijednostima i razlikama. To nije jednosmjerna ulica, to je otvoreni put traganja za općim dobrom. Islam ima snažnu podlogu za socijalnu skrb i obitelj. Europsko društvo je uslijed želje za što većim razvojem i napretkom potisnulo duhovni aspekt života. Mnogo je kršćanskih teologa koji naglašavaju činjenicu da islam sada potiče mnoge kršćane da propituju svoju vjeru i snaže svoju religioznost.

Kakvo iskustvo života s religijski različitim, muslimani s Balkana mogu posredovati muslimanima Istoka koji se, po dolasku na Zapad, vrlo teško integriraju u društvo?

Zapadne zemlje su uglavnom nacionalne države koje imaju snažan etnički i jezični identitet. Na tom identitetu razvila se i religijska pripadnost. Muslimani s

Balkana su geografski, historijski, kulturno i politički sastavni dio Europe. Oni su Europljani kao i ostali stanovnici Europe. Mnogi su integralni dio zapadnih društava. Muslimanska elita iz svih zemalja, bez obzira kojeg su podrijetla, također je integrirana. Srednji i radnički sloj je često bio izvan svih tijekova zapadnoga društva, uglavnom su živjeli „paralelni“ život. Tome problemu se nije posvećivala posebna pažnja. Slično je i s drugim useljenicima, međutim s obzirom na drugačiju religiju, muslimanski problem integracije je izraženiji. Malo se pretjeruje s važnošću muslimana s Balkana. Muslimani na Balkanu su homogeni i u jezičnom i nacionalnom smislu, muslimani u Zapadnoj Europi su veoma heterogeni i organizirani uglavnom po etničkom i jezičnom načelu. Najvažnije iskustvo koje im mogu posredovati jest poštivanje društvenoga uređenja, potpuna integracija i stalno obrazovanje i usvajanje novih znanja i vještina kako bi dali svoj doprinos razvoju ljudske civilizacije. Oni su istodobno i Europljani i muslimani. Vjera daje ljudima nadu i radost života i pomaže im da ostanu dostojanstveni.

Razvidno je da se neki muslimani – koji su, dakako, u manjini – u BiH i zemljama također zapadno od nas, radikaliziraju. Što je dovelo do toga i predstavljaju li oni prijetnju samoj Islamskoj zajednici?

Nikakva radikalizacija nije dobra, vjerska je posebno opasna. Problem potiskivanja nacionalnog, jezičnog i vjerskog identiteta, posebice kod Bošnjaka, tijekom 20. stoljeća izgradio je generacije ljudi bez identiteta. Kadar unutar IZ-a nije imao dovoljno vještina niti je bio dovoljno znanstveno osposobljen s početka 21. stoljeća te se nije adekvatno odgovorilo izazovima na nove trendove religioznosti u BiH. Promjene u tranziciji i nastanku novoga društva ne mogu se rješavati samo administrativnim uredbama. Postoji unutarnji problem, a to je nesposobnost suočavanja sa stvarnim problemima društva u BiH, neučinkovito državno uređenje, ekonomska nerazvijenost, besperspektivnost. Sve su to uvjeti koji su doveli do radikaliziranja. Vanjski utjecaji, s jedne strane apsolutna asimilacija i gubljenje identiteta te s druge strane pokušaj da se slijepo oponašaju neka društva koja ne mogu biti uzor našem stilu življenja i razumijevanju islama, dovela su do iskrivljena predstavljanja muslimanske vjere. Nakon svih tih izazova pomalo se budimo

iz bunila i glasnije zagovaramo pravo na našu bosansku specifičnost. Previše je eksperimentiranja s različitim modelima, naša ulema koja je bila vjerna svojoj domovini ostavila je naslijeđe koje nam daje dovoljno prostora za razvijanje duhovnosti i snaženje muslimanskoga identiteta koji je otvoren za sve napredne ideje, širok za poštivanje različitosti bosanskoga društva i sposoban da artikulira vjerske izazove suvremene generacije. IZ je snažna institucija, ima dovoljno kapaciteta da prebrodi izazove s kojima se suočava.

Papa Franjo nas je u Sarajevu 6. lipnja 2015. pozvao da budemo, ne propovjednici, nego graditelji mira. Što je to na čemu danas trebamo graditi istinski mir?

Papa Franjo je mirotvorac, osim što je veliki misionar on je umirujući i stabilizirajući čimbenik na međunarodnom planu jer su njegove izjave povezujuće i inkluzivne za ljude različitih vjera. U džamiji u Srednjoafričkoj Republici rekao je da su muslimani i kršćani braća. Istinski mir mogu graditi samo duhovno zrele i snažne osobe čija vjera stalno raste i koji vjeruju da je sami Bog Mir. Zato se najviše čudim što se islamu pripisuju nasilničke tendencije i kako se pojedinci neodgovorno ponašaju, a mi svaki dan u molitvi više puta izgovaramo sljedeće: „Moj Bože, Ti si Mir, Ti daruješ Mir, Slavljen neka si Uzvišeni Gospodaru.“ Mir moramo graditi na uvjerenju da to od nas želi i traži sami Bog, makar bili na tome putu veoma usamljeni i svjesni činjenice da je vojna industrija snažnija od mnogi naših nastojanja da uspostavimo mir na Zemlji.

